

ERNYES Mihály*

Szilánkok a rendőr-kutyaképzés történetéből

(Shards from the history of police dog training.)

Absztrakt

A kutya, mint a magyar rendvédelmi testületek személyi állománya tagjai szolgálatellátásának segítõje a XIX. században fordult elõ elõször, alapvetõen az akkoriban nemrég kitenyésztett németjuhász kutyákra alapozva. Mint minden új jelenségnek, a szolgálati kutyáknak is megvoltak ez ellenzõi és a támogatói egyaránt. Fokozatosan azonban — a világháborúk és a gazdasági válságok ellenére — szélesedett és megerõsödött a szolgálati kutyák alkalmazásával szimpatizálók köre. A magyar szakirodalom is gyarapodott, a kezdeti németbõl fordított kiadványok mellett egyre több olyan szakkönyv is megjelent, amely már a magyar tapasztalatokat osztotta meg az érdeklõdõkkel.

Kulcsszavak:

Országos Magyar Rendõrkutya Egyesület ; rendõrkutyatelep ;
Magyarországi Rendõr- és Védõkutya Egyesület ; szolgálati kutya ;
csendõrkutyatelep ;

Abstract

The dog, in the first part of the XIX. century appeared than helper of the hungarian law enforcement bodie's staff member's service, first of all german sheperds what were bred recently. Than all new phenomena, the dogs of service had them opponents and his supporters equally. Service dogs were accepted gradually despite the world wars and the worldwide crisis. The hungarian literature increased, more technical books like that appeared beside the publications what were translated from german, that shared the Hungarian experiences already.

Keywords:

National Hungarian Policedog Association ; police dog settlement ;
Hungarian police-, and rescue dog association ; dog of service ;
gendarme dog settlement

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közremûködõ Azonosító (**ORCID**)

<https://orcid.org/0000-0001-7819-1781>

Institutional attachements

= Szerzõ intézményi kötõdése :

- *Bertalan Szemere Scientific Society*

of History of Hungarian Law Enforcement = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: oermi_uiroda@freemail.hu

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VIITOM.57-84.p

A rendőr-kutyák története¹ nem bír oly időbeli távolsággal, mint a kutyáké általában, ámbár „*Az ó- és újkor legalsóbb népénél is megtaláljuk a kutyát, mint társát, barátját és védőjét. Származását azonban mély homály borítja még most is.*”²

Már 1908-ban olvasható volt „*Történelmi tények alapján megállapítható, hogy az első rendőr, az első éjjeliőr, az első testőr, és az első detektív a kutya volt. A rendőr-kutya a XX. század vívmánya.*”³

TISZA Miksa⁴ (1864-1945) a magyarországi rendőrségek történetének egyik feldolgozója szerint „*Logikus föltevés az, hogy az első rendőr nem is ember, hanem állat: kutya volt. . . . A kutya tehát akkor lép föl, amikor az ősember annyira fejlődött, hogy már kunyhóban vagy sátor alatt találjuk. Az ember éjjel gond nélkül lehajtja a fejét . . . a kutya pedig a kunyhó, sátor előtt őrködik.*”⁵ TISZA Miksa e munkája miatt, azért is kapott kritikát, mert első rendőrként az ősember kunyhóját őrző kutyát említette.⁶

A rendőr-kutya-képzés Európa szárazföldi bölcsőjének tekinthető a belgiumi Gent városa, a flandriai régió központja, ahol a XX. századhoz közeledő helyi rendőrség komolyan foglalkozott az ebeknek elsősorban járőrtársként történő alkalmazásával.⁷

Ezidőtájt a német városok is felfigyeltek a kutyák bűnmegelőző, bünfelderítő tevékenységben való részvételére és a járőrök, őrök mellé társként ebeket vezényeltek. 1896-ban Hildesheim rendőrigazgatója, Európában elsőként, vezényelt az éjszakai szolgálatot teljesítő rendőrök mellé kutyát. Három év múlva Genfben és Schumelben is rendszeresítettek ebeket éjjeli járőrszolgálatra. A rendőr-kutyamozgalom jelentős szereplőinek tekinthetők a rajnaweszfáliai iparkerület rendőrhivatalnokai, akikhez fűződik a *Rendőr-kutyák nevelését és alkalmazását támogató egyesület* megalakítása. A századfordulón, német területen több mint 300 rendőrkerületben alkalmaztak szolgálati ebeket.⁸

A kutyák alkalmazása nem volt ismeretlen a katonaság előtt, a földművelők, az állattenyésztők körében sem. A terelő kutyák a nyájukat tartották össze, a területőrzők a gazdaságokat,

létesítményeket védtek. Az idő múlásával egy-egy főbb terület alá tartozóan több ága, elnevezése alakult ki az ebek által végzett tevékenységeknek. Az őrző, védő, nyomkövető munkát végzők lettek a rendőrakutyák, később pedig megjelent a polgári akutyák csoportosítás, elnevezés.⁹

ZAJCSEK Alfons 1925-ben közbiztonsági-, hadiszolgálati- és terelőebek felosztásról, csoportosításról írt. E szerint a közbiztonsági szolgálati ebek a kísérő- és a nyomozóebek, a hadiszolgálati ebek a vontató-, a figyelő-, a felderítő-, a küldönc-, a jelentő és az egészségügyi szolgálati ebek. Mindegyik akutyák szakkiképzése más és más.¹⁰

Később a rendvédelem kötelékébe tartozó és a honvédségnél alkalmazott akutyákhoz a „szolgálati” jelző társult. A szolgálati ebek közé soroltak az általános rendőrakutyák/járőrakutyák, az elfogóakutyák, a hullakereső akutyák, a kábítószerkereső akutyák, a nyomozóakutyák, az őrakutyák, a robbanószerkereső akutyák, a szagazonosító akutyák. E besorolás változó, az adott időszak alkalmazhatóságai területeinek megfelelően.

Rendőrakutyáknak jobbára a német juhászokat, a dobermannokat, a boxereket, a rottweilereket, a schnauzereket, az air-da-leterriereket tartották alkalmasnak, de folytak kísérletek a magyar pulikkal és pumikkal is.¹¹

Hazánkba német, osztrák közvetítéssel jutott el a rendőrakutyák alkalmazásának témája. Ausztriában lendített az ügyön a kriminalisztika alapítójának tartott Hans GROSS (1847-1915) grazi egyetemi professzor általi szorgalmazás. Az 1896-os Osztrák Csendőrségi Évkönyvben *A csendőrség egy segédje* címmel jelent meg tanulmánya, majd 1907-ben az osztrák csendőrség folyóiratának *A rendőrakutyák mellékletében*, egy ösztönző dolgozata.¹²

Erre az időszakra esnek a magyar kezdetek is, valamint a közös munkálkodást célzó Osztrák-Magyar Rendőrakutyák Egyesület – Titkársága Wien, I. Fleischmarkt 10. – születése, amelynek elnöke több éven át PANAJOTT Sándor (1849-1933) volt.¹³

GEGUS Dániel (1869-1942) 1917-ben közreadott értékelő visszaemlékezésében arról is írt, hogy „*Isten tudja miért, nálunk maguk a rendőrség vezető emberei is animozitással visel-*

tettek a rendőrkutya iránt.. . . Itt már régebb idő óta él és virágzik az »osztrák-magyar rendőrkutya egyesület« Wien székhellyel. Hogy ennek az egyesületnek a címében miért van benne a »magyar« is, azt a legszorgosabb nyomozásom dacára sem sikerült megtudnom.”¹⁴

A magyar civil rendőr-kutyakiképzésről

A hazai rendőr-kutyakiképzés egyik területét a polgári rendőr-kutyakiképzést és tenyésztést is folytató magáncégek jelentették, melyeknek tagjai között jelentős számban voltak nyugállományú rendőrök is.

Az 1910-es évek elején, Budapesten két vállalat foglalkozott rendőr-kutyatenyésztéssel. Egy vagyonzó vállalat saját célra és a Dunaparti Rendőrkutyatelep üzletszerűen. Utóbbi tulajdonosa a nemes fajkutya kereskedéssel, tenyésztéssel és idomítással foglalkozó német HIRSCHBERGER Henrik 28 kutyával, hat hónapja érkezett a magyar fővárosba és már hat ebet értékesített is. A Dunaparti Rendőrkutyatelep székhelye Budapest I. kerület Budafoki út 81. szám alatt volt. A deszkakerítéssel körülvett kiképzőpálya egyik oldalán, a szintén fából készült, nagyobb épület mellett tucatnyi kennelel sorakozott. A főépület udvarfelőli homlokzatán, messziről olvasható, öles betűk mutatták az intézmény jellegét, az újságokban megjelentetett apróhirdetések pedig az üzletkötést célozták¹⁵ „*Ajánl rendőri őrző-, védő-, luxuskutyákat, és mindenfajta elfogad idomításra.*”¹⁶

E területen megjelentek a kutyaegyesületek – esetenként ingyenes – tanfolyamai is. Az egyesületek, a közösséghez tartozás élményének biztosítása mellett, igen komoly szerepet vettek fel a kiképzésben/idomításban, a vizsgák és versenyek megszervezésében, követelményeik kidolgozásában, ezáltal az ebek minősítésében valamint az ebtörzskönyvek vezetésében.

Az Országos Magyar Rendőrkutya Egyesület (OMRE)¹⁷ 1935 nyarán díjtalan kiképzési tanfolyamot hirdetett a Budapest XI. kerület Budaörsi út 45. szám alatti gyakorlótérre. A vasárnap délelőttönként 8 órakor kezdődő foglalkozásokat KOLONITS Ferenc nyugállományú államrendőrségi detektív a telep tulajdonosa vezette, aki, mint évek óta tevékenykedő elismert

rendőrkyutatenyésztő és betanító, igen jó hírnévre tett szert. 1938-ban egy tőle vásárolt vizsla Vatikánba is eljutott.¹⁸

A civil kyutakiképzés mellett tetten érhetők a rendvédelmi szervekhez kapcsolódó kyutavezetőképzés és kyutakiképzés mozzanatai, amelyek részben az állami, részben az önkormányzati testületekhez, nem ritkán csupán azok tagjai lelkesedéséhez köthetők.

A magyar csendőrségi kyutakiképzés kezdetei

PANAJOTT Sándor 1896-ban a Székesfehérvár székhelyű VI. csendőr kerület parancsnokaként — MATEKOVITS Lajos cső.szds. és SÁNDOR László cső.fhdgy. közreműködésével – a kincstár megterhelése nélkül, Szombathelyen felállítatott egy kis kennelt és az akkori német szakmunkák felhasználásával írt egy rövid kiképzési utasítást. Egy év elteltével elérték, hogy a kerület 170 őrsén, 40 kyuta teljesített szolgálatot. Az első szolgálati kyutatelep azonban igen rövid életű lett, mivel a csendőrség felügyelője JABLÁNCZY Sándor altábornagy az 1897. évi őszi szemléje során észlelte a szabálytalanságot „*Macskát csak is a szobákon kívül, kyutát pedig épen nem szabad tartani; kivételesen azonban megengedhető, hogy egészen magánosan álló laktanyákban házőrző kyuta láncon tartassék.*”¹⁹ és megtiltotta, hogy a csendőr szolgálatban kyutát vigyen magával. Teret biztosított az 1899-ben kiadott Csendőrlexikon is kyuta alkalmazás tiltásának „*Állatok tartása a laktanyában. A csendőrlaktanyában, a hol szükséges, házőrző-eb és macska, továbbá éneklő-madarak is tarthatók. Más fényűzési, nem a közzgazdálkodás vagyónához tartozó állatot, a legénység a laktanyában nem tarthat.*”²⁰ Ezzel a csendőrség berkeiben a rendőrkyuta gyakorlati alkalmazása mintegy évtizednyi alvársra ítéltetett, viszont a gondolkodásban ébren maradt.²¹

PANAJOTT Sándor a hozzá eljutott szakirodalmi alkotásokból és személyes tapasztalatai alapján kiválóan ismerte a német és az osztrák rendőrkyutaügy helyzetét. Sohasem tett le arról, hogy a magyar csendőr megbízható segítői között kiemelkedő helyet foglaljanak el a szolgálati ebek. Mint a csendőrség felügyelője indítványozta, hogy a gyakorlatban tanulmányozhassák a rendőrkyuták szolgálatban történő igénybevételét. Javaslatára

a honvédelmi miniszter 1907-ben engedélyezte, hogy az I. (Kolozsvár) és a VII. (Brassó) csendőr kerület határmenti őrssein kipróbálhassák a kutyákat a csendőrség szolgálatában.²²

Ennek szellemében folytak kísérletek, amelyek a következőkre vezettek.

Az I. számú (Kolozsvár) csendőr kerület zágrai őrsén idomítás alatt álló kutya a járőr tagjait, ha egymástól elbújtak, felkutatta, kisebb távolságra elküldhető, apportíroz, engedelmes, figyelmes és tanulékony. A marosborgói őrs kutyája a lövéstől félt, később sikerült az eldobott tárgyak felkutatására idomítani. A macuracalului őrs kutyája makacs, engedetlen. A kosnai, a palotailvai, pojánarotundai őrsök kutyái az idomításra alkalmatlanok.

A III. számú (Budapest) csendőr kerület rákosszentmihályi őrsén, a VII. számú (Brassó) csendőr kerület breázai, szurduk-szorosi, csimpai, rakottýástelepi, ósánczi őrssein kisebb sikerrel folytak az idomítások, de a végeredmény az, hogy a honi kutya-fajok csendőrségi járőrök használatára nem alkalmasak, e célra nemesített fajkutyák volnának beszerzendők és szaporítandók.²³

PANAJOTT Sándor szerint *„Sok még a tennivaló, tájékozódni kell a külföldi eredményekről. Aki egy rendőr-kutyát eredménnyel akar használni, annak idomítani is kell tudnia. Nagy hiba volna tehát idomításhoz nem értő embernek idomított rendőr-kutyát venni, valamint az is elhibázott dolog volna, ha idomításban jártas ember egy idomított kutyát akként vesz át, hogy előző gazdájának idomító módszerét teljesen nem ismeri. . . . A Magyar Királyi Csendőrséget tökéletesen idomított kutyákkal minél rövidebb idő alatt és lehetőleg minél csekélyebb kiadás mellett kellene ellátni. Szükséges egy megfelelő idomító utasítás összeállítása is.”*²⁴

1911 nyarán annak a reményének is hangot adott, hogy hamarosan magyar rendőr-kutya egyesület fog létesülni. Utalt az 1898-ban kiadott *Utasítás a rendőr-kutya idomítására* című kis füzetére és arra, hogy nincs nagyobb terjedelmű magyar nyelvű idomítási, kiképzési szakanyag. Talán azért, mert saját tapasztalaton alapuló ismeretekkel rendelkező magyar szakember sincs. Segítésképpen lefordította MOST Konrád porosz királyi

rendőrbiztos, elismert német kutyaidomító szakíró könyvét, amelynek magyarnyelvű kiadása szeptember végére várható *Vezérfonál a rendőr- és védőkutya idomításához lélektani bizonyítékokkal* címmel. Amikor pedig 1916-ban felkérést kapott egy rövid idomítási útmutató elkészítéséhez, megjegyezte, hogy a MOST-féle könyv az őrsökön megtalálható a bővebb tartalommal. Egyben örömet fejezte ki a felett, hogy a belügyminiszter egyes csendőr kerületekhez szolgálati használatra kutyákat adott ki.²⁵

Közben 1912-ben a szigorú szabályok enyhítéseként engedélyezetté vált a határmenti őrsökön az őrkutyák tartása. „*A határmenti őrsök őrkutyákat tarthatnak.*”²⁶

Ebben az időszakban tág teret nyújtott a *Csendőrségi Lapok* szerkesztősége a rendőrakadémia kapcsolatos történeteknek, véleményeknek, észrevételeknek, amelyek esetenkénti elterőrségük mellett, végkicsengésükben szorgalmazták a csendőrségnek szolgálati ebekkel történő ellátását.

Tervezett kiképzőtelep Esztergomban

PETERDY Kálmán (1867-1922) esztergomi rendőrkapitány elkötelezettségének eredményeképpen 1914 tavaszán felmerült, hogy a városban az általa létrehozott kutyatelepét tovább fejlesztve rendőrakadémia-kiképző bázist állítsanak fel. Tájékozódás végett 1914. III. 25-én délután a belügyminiszter megbízásából megtekintette a rendőrkapitány lakóházának udvarán kialakított kenneleket NAGY Gábor tbk. a csendőrség felügyelője, LÓRÁNT Dénes cső.alez., VÁSÁRHELYI Gyula belügyminiszteri osztálytanácsos és TÓTH István belügyminiszteri titkár. Ezt követően végig nézték a szigeten az idomított rendőrakadémia mutatóanyagait.

A kiküldöttek kifejezték elismerésüket a látottak felett és közölték, hogy feltétlenül érdemes a telepet tovább fejleszteni. Ha véleményüket a belügyminiszter is osztani fogja, az országos rendőr akadémia iskolát Esztergomban állítják fel. Ennek várható ideje még a nyár folyamán elérkezik s azt követően a kiképzőbázison 30-30 csendőr altiszt fog rendőr-akadémia-társból előadásokat hallgatni.²⁷

Némiképpen eltérő szöveggel ugyan, de az újságok hírt adtak arról a belügyminiszter által az alispánokhoz küldött leíratról, amelyben a vármegye első tisztviselőit felkérte, hogy jelenjenek a városok rendőr-legénységeiből egy-egy főt a 1914. IX. 1-én kezdődő hat hetes rendőr-kutyaidomító tanfolyamra. A beiskolázásra tervezett létszámot 50 főben határozták meg, ők az állam részéről megfelelő díjazásban részesülnek, egy-egy rendőr-kutyát is kapnak, amelyek a kiképzést követően a küldő városok tulajdonába kerülnek. Az elképzelések szerint előadásokat fog tartani JURISCH Frigyes iserholni rendőrkomisszár, aki az Esztergomban tartott rendőr-kutyaversenyt is vezette. A tanfolyam a Magyarországi Rendőr- és Védőkutya Egyesület (MRVE) felügyelete alatt került lebonyolításra.²⁸

A Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) 1914 nyarán, Szatmárnémetiben tartott évi rendes közgyűlésén PEKÁRY Ferenc (1859-1925) miniszteri tanácsos bejelentette, hogy a rendőr-kutya ügy hazánkban is nagy lépésekkel nyomul előre. A belügyminiszter ősszel egy kutyaképző tanfolyamot nyit Esztergomban, ahol már létezik egy rendőr-kutyatelep.²⁹

A háború következtében a rendőr-kutyamozgalom szinte teljes egészében – néhány elhivatott rendőrt leszámítva – a civil kutyabarátok kezeiben összpontosult. Ugyanakkor a rendőr-kutyákkal foglalkozó egyesületek működése visszaesett, nemegyszer le is állt.

Csendőr-kutyatelep Gödöllőn

1920 őszén érhető tetten az állami rendőr-kutyaképzés megvalósítási lépéseinek a kezdete, amikor a belügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium Budapesten közösen szervezett rendőr-kutyaidomító tanfolyamot. A nemzeti hadsereg által felállított hadikutyatelep az antant-ellenőrzés miatt változtatott nevet és telephelyet, így jött létre a csendőr-kutyaképzés gödöllői bázisa.³⁰

A főleg visszaemlékezéseken alapuló források említenek egységes tanfolyamot és külön-külön induló tanfolyamokat.³¹

A következő év tavaszán arról számolt be a sajtó, hogy a nemzeti hadsereg és a Magyar Királyi Állami Rendőrség szakközegei, a magyar juhászakutyák idomítása során, kitűnő eredményeket értek el, a magyar ebek rendkívül tanulékonyak bizonyultak.³²

Az bizonyos, hogy a már érdemi munkát felölölő tevékenység – melynek induló helye a Ferenc József lovassági laktanya volt a Hungária körút és Kerepesi út kereszteződésénél – két szálon követhető. Az egyik a gödöllői csendőrakutya telep megszületéséhez vezetett, a másik irány a rendőrség kebelén belüli akutyaképzés.

A gödöllői telepen főleg a csendőrség részére tenyésztettek és idomítottak rendőrakutyákat, továbbá a testület személyi állományába tartozók számára szerveztek akutyavezetőképzést. A megvalósítás fáradhatatlan harcosaként tevékenykedett LENZ Albin (1878-1958) altbgy., akinek meggyőződése volt az, hogy a rendőrakutya megkönnyíti, mint a csendőr, mint a rendőr munkáját.³³

Amíg a hadiakutya telep nevet viselte a budapesti telep parancsnoka, FÉLIX Endre³⁴ népfelkelő főhadnagy, kynológus, a *Nimród, Magyar Vadász* rovatvezetője volt, akinek több monográfiája és számos írása gazdagította a vadász- és a kutyaszakirodalmat. Eredeti — *Vezérfonál a rendőrakutya nevelésére és idomítására* című magyar nyelvű munkáját, amely a *Rendőrakutya vizsga és rendőrakutya verseny szabályzat* függelékékként jelent meg — a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete (MEOE) rendőrakutya szakosztályának titkáraként írta.³⁵ A kiadvány rendkívül gyorsan elfogyott és igen hasznos volt a rendőrakutyamozgalom számára.

Az újságíró által bázisalapító parancsnoknak titulált ZAJCSEK Alfonz nyá.szds.1925-ben arról emlékezett, hogy a „... telepet a hadügyminisztérium 1920-ban építette főképpen a csendőrség és katonaság akutyáinak kiképzésére. Tartunk azonban háromhónapos privát tanfolyamokat is.”³⁶

A kormány működéséről és az ország közállapotairól szóló *Jelentés és Statisztikai Évkönyv* szerint „Az 1921. évben nyomozó akutyák kiképzésére Gödöllőn egy csendőrakutya telep létesült.”³⁷

A *Csendőrségi Lapok* szerint a telep 1922-ben épült a gödöllői királyi koronauradalom erdejében Gödöllőtől négy, Isaszegtől három kilométerre, közigazgatásilag az utóbbihoz tartozóan. A kutyakiképzéshez ideális nyolc hold terület szélén fehér barakk épületek voltak, magukba foglalva három kennelt 10-10 boksszal, távolabb a betegkutyától 10 boksz orvosi vizsgálóhelyiséggel, műtővel, ápolószobával.³⁸

1924 decemberében a belügyminiszter körrendeletet adott ki a csendőrség szervei tagozásáról. Ebben a központi szervek között szerepel a Magyar Királyi Egyesített Csendőriskolák Cegléd (Ecsi.), amelynek 1/d. alpontja alatt rögzítésre került, hogy csendőrkyatelepre tagozódik, parancsnoka százados, aki mellé 1 főhadnagy oktatótisztt és több segédoktató van beosztva. A kutyatelep feladata csendőrkyák tenyésztése és idomítása, továbbá a csendőrség tagjainak a csendőrkyák vezetésében és alkalmazásában való kiképzése és továbbképzése.³⁹

A Magyar Királyi Csendőrség Gödöllői Csendőrkyatelep átlagosan 60 rendőrkyája – német juhászkyák, magyar juhászkyák, pulik és terrierek – rendszeresen részt vett a különböző versenyeken és bemutatókon, illetve a kiképzőbázis nem egyszer e rendezvények létrehozásában szervezőként is részt vett. ZAJCSEK Alfons parancsnok elismert kynológus volt a magyar rendőrkyatelepek köreiből, mint kutyavezető több alkalommal nyert díjat és gyakran látott el a versenyeken bírői szerepet is. *Az eb nevelése és kiképzése. A közbiztonsági és hadiszolgálati ebek vezetése* című, az első nagyobb terjedelmű, magyar szerzőtől napvilágra került szakkönyve évtizedeken át keresett volt a kutyaidomítók körében s napjainkban is elismert munka.⁴⁰

1929 tavaszán egy olvasói kérdésre adott válaszban került megfogalmazásra, hogy az érdeklődő, kötelezvény ellenében kaphat kutyát a gödöllői telepről.⁴¹

Az ugyanez évi Csendőrségi Zsebkönyv viszont már nem tartalmaz a csendőrkyatelepre és ZAJCSEK Alfonzra vonatkozó adatot. 1929 őszén a *Csendőrségi Lapok* olvasói kérdésére válaszolva üzenté, hogy „A Gödöllői Csendőrkyatelep megszűnt. A honvédség kutyaosztaga a Károly Király Laktanyában

Budapesten van (Budaörsi út). Az okmányok másolatai ott megvannak."⁴²

A Magyar Királyi Csendőrség Gödöllői Csendőrakutyatelepe megszűnésének okaként felhozták azt, hogy a akutyatelepek nem alkalmasak a tenyésztésre és a kiképzésre, mert egy-egy betegség, járványszerűen elpusztíthatja az egész állományt.⁴³

Napvilágot látott az is, hogy a „*szolgálati eb alkalmazását a csendőrség több éven át kipróbálta; 1923-tól 1928-ig Gödöllőn csendőrségi akutyatelep is működött.*”⁴⁴ A akutyáknak a közbiztonsági szolgálatban is értékesíthető képessége a csendőrségi szolgálatban nem vált be. „*Ezért kellett a meglehetősen nagy költséggel folytatott kísérletezést abbahagyni.*”⁴⁵ Az eredménytelenség nem annyira az „*idomított ebek alkalmatlanságában, hanem inkább a csendőrség sajátos területi és szolgálati viszonyaiban leli magyarázatát.*”⁴⁶ Külön gondot okozott a szolgálati ebeknek az őrön való tartása is. Kár lenne újra kísérletezgetni, hiszen az eredménytelenség kétséget kizáróan megállapítást nyert. Minden csendőr beláthatja, hogy a „*kis előnnyel, amit a akutyák alkalmazása itt-ott esetleg jelenthetne, nem áll arányban a sok hátrány, ami bizonyosan bekövetkeznék.*”⁴⁷

Az igazi okok pedig minden bizonnyal takarékosági szempontok voltak, bár az sem zárható ki, hogy feléledt illetőleg ismét túlsúlyba került az ellenzők álláspontja.

A rendőrség központi akutyatelepe

1920 nyár végén a belügyi tárca elhatározta saját ebtenyésztő akutyatelepének felállítását, amelyhez a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete (MEOE) segítséget nyújtott. E végből felhívást intéztek a rendőri állományhoz azért, hogy akinél rendőrakutyák van, jelentse azt. GEGUS Dániel a Fővárosi Rendőrség főtanácsosa, a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete (MEOE) alelnökének nyilatkozata szerint az egyesület számára megszületett a döntés, de a terület még nem került kijelölésre. Célként meghatározták a magyar fajták megmentését is, mivel a németjuhászakutyák meglehetősen kiszorították őket. A rendőrakutyatenyésztés és a rendőrakutyaal alkalmazás sikeréért oktatótanfolyamot is indítanak.⁴⁸

A központi rendőrkutya-telep – még 1920-ban, 20 kennel-lel, kutyakonyhával, melegvizes kutyafürdővel – a Mária Valéria barakkban (Kutya-telep)⁴⁹ az Ecseri út sarkán, került kialakításra és működtetésre PETERDY Kálmán kerületi főkapitány – majd az 1922 őszen bekövetkezett halála után – SOLTY Béla (1878-1924) főkapitányhelyettes felügyelete alatt. Az alegység a Budapestvidéki Kerületi Rendőrfőkapitányság szervezetébe tartozott. Az oktatói kar élén WACZULA Rezső rendőrfelügyelő,⁵⁰ a rendőrkutya-telep parancsnoka állt, aki kynológus múlttal bírt és ismert volt a magyar kutyaenyésztők és idomítók körében. Építész-mérnöki foglalkozásából PETERDY Kálmán felkérésére lépett át a rendőrfelügyelői posztba, ahol s amikortól, életét a kiképzőtelep létrehozásának, az ebek idomításának és a kutya-vezetők képzésének áldozta. 1923 tavaszán, ötvenegynéhány évesen elhunyt, elragadta a háborúból magával hozott kór.⁵¹

WACZULA Rezső után a telep vezetését GOBUDY Sándor (1890-1941) rendőrfelügyelő vette át. 1924-ben elkészült a barakk-terület, így a telep 69 ebnek nyújtott otthont és 76 kiképzőnek illetőleg berendelt rendőrnek biztosított tartózkodási helyet. A telep fedezte a költségeket a magánszemélyeknek tartott négy hónapos tanfolyamok bevételeiből. Ekkor tervezték, hogy minden kapitányságra négy-öt kiképzett rendőrkutya-t adnak ki. A kiképzett ebek az év addig eltelt időszakában eredményesen tevékenykedtek. A rendőrkutya-k három gyilkosság elkövetőinek felderítésében és sok tolvaj elfogásában jeledkedtek.⁵²

A jelentős költséggel kialakított központi rendőrkutya-telep is – akár a miskolci és a pécsi kerületi főkapitányságok – áldozatául esett a takarékosági intézkedéseknek és 1924 év végén felszámolásra került. Az ott tartott ebeket vidéki rendőrkapitányságokhoz helyezték át.⁵³

Budapesti rendőrkutya-telepek

A meghozott döntések és intézkedések mellett, vagy ellenére a sajtó foglalkozott a rendőrkutya-k témájával, nevezetesen azzal, hogy a régebbi belügyminisztériumi terveknek megfelelően a vidéki rendőrkapitányságokat ellátják kiképzett ebekkel, továbbá felhozták azt is, hogy a csendőrségnek van kutyakiképző

bázisa, a rendőrségnek pedig a fővárosban nincs. Igaz, nem hallgatták el azt sem, hogy rendőrtisztviselők birtokában vannak rendőrakadémiák. Közben arról is írtak, hogy szükségesek a kiképzett rendőrakadémiák, mint a járőrszolgálatot ellátó rendőrök, mint a helyszínen munkálkodó nyomkutatók, nyomozók mellett.⁵⁴

Míg FÉLIX Endre a német kiképzési elvek túlzott követésének elvetéséről nyilatkozott, addig, mintegy évtizeddel később, KOTOFF Olivér tanulmányúton szerzett tapasztalataira építetten arról írt, hogy német mintára kell átszervezni a magyar rendőrakadémia képzést. Írásának erős kicsengése volt az állam szerepvállalása a költségek fedezésében.⁵⁵

A Kispesti Rendőrkapitányság osztály-parancsnokságán 1926-ban, kísérletképpen megkezdtek egy kutyatelep kiépítését. Ehhez három németjuhászakutya kaptak ajándékba SÓLYMOSSY János rendőrfelügyelőtől. A jól haladó kiképzést azonban megszakította az ebek elpusztulása, mivel a környéken megjelent veszettség őket sem kerülte el. BERTICS [BERTY] József rendőrfelügyelő osztály parancsnok vezetésével és VARGA Károly rendőr tiszthelyettes buzgó közreműködésével, tovább haladtak a megkezdett úton, melyhez kilenc ajándékozott eb — pulik, dobermannok, németjuhászok — képében, komoly segítséget kaptak az Országos Magyar Rendőrakadémia Egyesület (OMRE) közösségétől, melynek tagjai segítettek a kiképzésben és a versenyeken való részvételben. Az ebeknek a Kispest, HORTHY Miklós úti őrszoba, Pestszentlőrincen pedig, a Nagyenyed utcai őrszoba adott otthont. Az egyesület segített a kiképzésben és a versenyeken való részvételben. 1927-ben már három eb után utaltak ki élelmezési táppénzt, 1933-ban pedig már 10 után. A következő évben 25 kiképzett rendőrakadémia teljesített szolgálatot a Kispesti Kapitányságon. Az eltelt nyolc év alatt az Országos Magyar Rendőrakadémia Egyesület (OMRE) szervezésében kiállításon, versenyen 78 arany, ezüst és bronzérem, valamint 72 tiszteletdíjat nyertek, amelyek a Mosonyi utcai laktanya vitrinjébe kerültek. Szegedi KÓBI Bikfic négy éves puli a magyar bajnokság megnyerését követően részt vett az 1934. X. 5-7-én tartott osztrák rendőrakadémia bajnokságon, ahol 18 verseny-

társának legyőzésével jutott az első helyre. Ezért kitűnő minősítést és aranyérmét kapott. A Kispesti Őrszem ARA a nyolcadik helyezést érte el, mellyel nagyon jó minősítést és ezüstérmét nyert. Alapvetően a kispesti osztály-parancsnokságot látták el kiképzett rendőrökutyákkal a külső kerületi kapitányságokat.

Ekkor a berlini rendőrségnek 1 600 rendőrökutyája volt, a Budapesti Rendőrfőkapitányságon 138 eb látott el szolgálatot.⁵⁶

Az 1938-ban végzett őrszemélyzeti tevékenységről készített jelentésében TÖRÖK János főparancsnok kellő mélységig ismertette a fővárosi szolgálati kutya helyzetet illetőleg az ebek eredményes teljesítményét.⁵⁷

E szerint a kispesti mellett három helyen volt még olyan jelentősebb telep, ahol kiképzést is végeztek és öt kerületi kapitányságon (I. II. III. XI. XIV.) teljesítettek szolgálatot rendőrökutyák. 1938-ban a zsúfolt szolgálati elfoglaltságok miatt, indokoltsága ellenére, megvalósíthatatlan maradt az ebek és a kutyavezetők összevonása egységesítő tanfolyamon történő részvételre. Sajnos a kutyák fenntartására kiutalt ellátmányok nem fedezték a rájuk fordított kiadásokat, ezért amellett, hogy a kutyavezetők saját jövedelmükből is juttattak hozzájárulást, különböző intézményekből (kórház, vágóhíd) szereztek élelmet.

Az újpesti osztály kutyatelepén élő 30 ebből, 16 részesült kincstári ellátásban, hét fiatal volt, hét pedig kölyök. A 21 németjuhász közül kilenc idomított volt, hat idomítás alatt állt és hat kölyök volt. A hat puli közül három idomított, egy idomítás alatt álló, egy kölyök és egy tenyésztő volt. Szolgált még egy bernáthegyi, egy schnautzer és egy rottweiler. Idomításuk hetenként kétszer egységesen történt, továbbá a kutyavezetők minden kínálkozó alkalmat felhasználták a kiképzésre. Az 1938. III. 23-28-án lefolyt Országos Mezőgazdasági Kiállítás kutyabemutatóján részt vett 20 eb nagy sikert aratott. Az 1938. X. 12-14-én megtartott vizsgákon, a nevelési vizsgán egy kutya kitűnő, két nagyon jó, egy jó, a bevezető vizsgán egy kutya nagyon jó, két jó, a fővizsgán egy kutya nagyon jó osztályzatot nyert.

A *kispesti osztály* telepén 20 idomított, törzskönyvezett és hat ellátásban nem részesülő kutya élt. Az Országos Mezőgazdasági Kiállítás kutyabemutatóján és a szokásos őszi vizsgán, igen jó osztályzatokat kaptak.

A *pestszenterzsébeti osztályon* 16 kutya teljesített szolgálatot. Fenntartásukat a város vezetősége évi 400 forinttal segítette. A mezőgazdasági kiállításon és az őszi vizsgán eredményesen teljesítettek.

A *csepeli osztály* kutyatelepén 29 eb élt, közülük 20 kapott kincstári ellátmányt. Csepel község újjáépítésének 100. évfordulóján a Országos Magyar Rendőrakutya Egyesület (OMRE) bemutatót rendezett, amelyen az osztály-parancsnokság 12 kutyája vett részt, igen szép teljesítményt nyújtva.

A szolgálati kutyahelyezettel kapcsolatban a főparancsnok jelezte, hogy „ . . . *nem lehet ennek a kérdésnek pénzügyi megoldása az a felfogás, hogy a szolgálati kutyával ellátott rendőr úgysem nézi télenül, hogy kutyája éhezik s juttat neki a sajátjából. . . . A kutyatelepek fejlesztése szükséges, indokolt és kívánatos, azonban ezt csak anyagi segítséggel tudjuk megvalósítani.*”⁵⁸

Némi túlzással ugyan, de összecsengő az előzőkkel, egy három évvel később megjelent munka szerzőinek a véleménye is „*Nagy múltja is van Magyarországon a rendőrakutya tenyésztésének, idomításának és az elért nagy eredmények bizonyítják, hogy az ügyért érdemes további áldozatokat hozni.*”⁵⁹

Pillantás a vizsgakövetelményekbe

A rendőrség kezelésében lévő ebek elnevezésére vonatkozóan különböző javaslatok láttak napvilágot. Ilyenek voltak a rendőrakutya, a közbiztonsági szolgálati eb, a védőakutya, a védő eb. Ezek nem kerültek elfogadásra, de az egységességre törekvés 1939-re meghozta a szolgálati akutya elnevezést. Ugyanakkor kimondták azt is, hogy rendőrakutya megnevezést csak kiképzett eb kaphat.⁶⁰

A Pozsonyban 1911. VI. 11-én, mintegy 2 000 fős közönség előtt lefolyt nemzetközi rendőrakutya vizsgán feladatok voltak: pórázon vezetés, nyomon követés, lefekvés, tárgyak őrzete, eledel megtagadása idegen kézből. Hangadás parancsra,

jelentés áthozása, eldobott tárgyak előhozása, elveszett tárgyak keresése, előhozás akadályokon át, gonosztevők által eldobott tárgyak előhozása. Ugrás legalább 1,5 méteres falon át, lövésbiztonság, a vezető nyomát követni, kiküldés meghatározott irányba és a terep átkutatása természetes akadályok mögött is, mint kerítés, falárok. A jelzett gonosztevő megállítása, üldözése és megugatása. A vezető megvédelmezése. Megragadni és elereszteni parancsszóra. Általános fegyelem. Különös ténykedés a biztossági és nyomozási szolgálatban. A versenyen — amelyen megjelent *Figyes főherceg*, a felesége és a lányai is — három airedale-terrier, négy német juhász, hat dobermannpincs indult illetőleg tett vizsgát és 25 tiszteletdíj valamint öt pénzjutalom került kiosztásra.⁶¹

E követelmények a későbbiekben, nagyobb számban és csoportosításokban mutatkoztak, mivel az idők folyamán a „*kutyaegyesületek*” törekedtek saját elképzelésüket érvényre juttatni, tevékenységükről egyedi képet kialakítani. A vizsgák és a versenyek jelentős állomásai voltak a kutyatenyésztés, nevelés, kiképzés céljai elérésének. A rendőr-kutyabemutatók, vizsgák résztvevői rendkívül komoly felkészültségről tettek tanúbizonyságot, mint a kutyavezetők, mint az ebek részéről. Az 1940-es évekig alkalmazott egyes vizsga- és versenyszabályzatok megnevezéseikben eltérőek ugyan, de követelményeik sok azonosságot mutatnak, tartalmukat tekintve lényegében lefedik egymást.

Az ebek minősítésére a kitűnő, a nagyon jó, a jó, a kielégítő és az elégséges érdemjelöléseket alkalmazták.

1929-ben elkészült az *Országos Magyar Rendőrkutya Egyesület rendőrkutya vizsga és verseny szabályzata: útmutató rendőrkutya nevelésre és idomításra* címmel. A 63 oldal terjedelmű kiadvány a rendőrkutya nevelésről és vizsgáról szólt, mely megmérettetés nyomán kiképzés alatt álló rendőrkutyák rendőrkutya minősítést szerezhettek. Ennek sikeres teljesítését követően léphettek a rendőrkutya fővizsgára, ahol indulniuk kellett a rendőrkutya-, a nyomozókutya- és a védőkutya vizsgán. A vizsgák három területet öleltek fel, folyamatosan bővülő követelményekkel, nevezetesen a szimatmunkát, a fegyelmi és ügyességi gyakorlatokat, az őrző és védő valamint a támadó

munkákat. E szabályzatot alkalmazták a rendőrségi szolgálati ebek vizsgáztatásánál is. Soroltak rendőrakadémia főversenyt, rendőrakadémia középversenyt, rendőrakadémia alapversenyt.⁶²

Összességében megállapítható, hogy a magyarországi rendőrakadémia-mozgalom német, osztrák közvetítéssel érkező ismeretek alapján a XX. század első évtizedében léphetett a kiteljesedés útjára. A korábbi kezdeményezések — a „szabályzatokra” történő hivatkozással, de inkább a felsőbb vezetői körökben élő ellenérzések miatt — elutasításra találtak. Később ezekhez csatlakozott a takarékoság mindenre ráhúzható követelménye is. Az állami finanszírozásra épülő akadémia-vezetőképzés és akadémia-akadémia programok lelkes csendőr tiszték és rendőr tisztviselők küzdelmének eredményeképpen az 1920-as években éltek virágkorukat. A szolgálati ebek alkalmazásának szakmai és társadalmi igénye a közönség előtt is megjelent és pártfogásra lelt, azonban a kiválóan minősíthető eredmények és népszerűség mellett is jelentkeztek nehézségek, amelyek a finanszírozás elégtelenségében csúcsosodtak ki.

Jegyzetek:

¹ A teljességre törekvés nehézségei, de inkább lehetetlensége folytán e tanulmány a dualizmus és a két világháború közötti időszak rendőr-kutyavezető és rendőr-kutyakiképzésének történetébe való bepillantást célozza, a hadi-kutyakiképzést csupán megemlítve. Megjegyzendő, hogy KOVÁTS Zsolt (1941-1997) szerzőségével 2016-ban megjelent egy könyv *A rendőrkutya története* címmel, sok érdekességet tartalmazva, sajnos forrásmegjelölések mellőzésével.

KOVÁTS

² ZAJTAY: 1.p.

³ A kutya a közbiztonság szolgálatában (1908). 73.p.

⁴ ERNYES ; TISZA

⁵ TISZA: op.cit. 13.p.

⁶ KATONA: 5.p.

⁷ ZAJTAY: op.cit. 2-3.p.

⁸ - Egy érdeklődő. I.rész. 62.p.

- A szövegkörnyezetből valószínűsíthető, hogy a cikk szerzője PANAJOTT Sándor, aki „Protector Securitatis”, valamint „Egy érdeklődő” néven is tett közzé írásokat;

- WITZELHUBER: 241.p.

⁹ BAGYÓ

¹⁰ ZAJCSEK: 1.p.

¹¹ RAITSITS: 134.p.

¹² A kutya a közbiztonság szolgálatában (1908). op.cit. 73.p.

¹³ Kutya a közbiztonság szolgálatában (1911). 214.p.

¹⁴ Itt GEGUS arról is tett említést, hogy a bécsi rendőrfőnök egyébként 1914-ben rögzített viselkedési szabályokat, a rendőrkutyával való nyomozás sikere érdekében. 1. Ha egy bűncselekmény felfedezésekor sejtethető, hogy a tettes vagy bűnjelek a közelben felkutathatók, azonnal telefonálni vagy táviratozni kell rendőrkutyáért. 2. A helyszínt nagy körben le kell zárni. Épület esetén annak ajtóitól, ablakaitól szükséges mindenkit távol tartani, mert az elkövető azokon át menekülhetett. 3. A tettes által hátrahagyott tárgyakat senki se érintse. A lábnyomokat izolálni kell. Fatárgyak mozgatását kerülni kell, mert azok idegen szagokat terjesztenek és a nyersfa abszorbeálja az elkövető szagát. 4. A bűntény felfedezőjének előadását pontosan le kell jegyezni. 5. Nem szabad közhírré tenni a rendőrkutya érkezését, nehogy a kíváncsi közönség zavarólag hasson.

GEGUS: A kutya mint rendőr. 20.p.

¹⁵ S. L. 14-15.p.

¹⁶ Apróhirdetések. 641.p.

¹⁷ Az Országos Magyar Rendőrakadémia Egyesület (OMRE) 1925-ben alakult, s belügyminiszteri döntéssel 1949-ben szűnt meg. Taglétszáma 1934-ben ke-reken 300 volt, 1937-ben közelített az 500-hoz. Elnöke volt TÖRÖK János rendőr főparancsnok, ügyvezető elnöke KUBINYI Géza rendőr tanácsos. Alelnökei GERGELYFFY Gábor rendőr tanácsos és DATKY Lajos rendőrkapitány. Az egyesület folyóirata az 1934-1936 között megjelent *A rendőrakadémia* KOTOFF Olivér detektív, felelős szerkesztésével.

¹⁸ A vevő, a Budapesten tartott 34. Eucharisztikus Világkongresszus pápai legátusa Eugenio PACELLI bíboros volt, akit érsegi PALLAVICINI György kísért. PACELLI bíboros, államtitkár, 1939-1958 között XII. PIUSZ pápa.

- Paccelli bíboros magyar akadémistát vett 3.p.

- MNL.OL. K-428. Díjtalan kiképzési tanfolyam. 21. ka.

¹⁹ *Laktanya-szabályok a Magyar Királyi Csendőrség részére.* 1.§

²⁰ *Csendőrtankönyv.* 13.p.

²¹ Protector Securitatis (Az írói álnév mögött valószínűleg PANAJOTT Sándor állt.) : *A rendőrakadémia.* 400.p. ; PRESZLY. 13.p. ; FORRÓ: 40.p.

²² Egy érdeklődő. op.cit. I.rész. 152.p.

²³ Loc.cit. II.rész. 62.p.

²⁴ Loc.cit. III.rész. 161-162.p.

²⁵ Protector Securitatis: *A rendőrakadémia.* op.cit. 400.p. ; MOST ; Protector Securitatis: *Rendőrakadémia-idomítás.* 277.p.

²⁶ *Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára.* 360.p. 32.§

²⁷ Rendőrakadémia-idomítóiskola városunkban. 4.p.

²⁸ Rendőrakadémia-idomító tanfolyam Esztergomban. 3.p;

A Magyarországi Rendőr- és Védőakadémia Egyesület (MRVE) szervezése 1912-ben kezdődött, egyetemi alapszabályait a belügyminiszter 1913 nyarán látta el bemutatási záradékkal 100.261/1913. szám alatt. Elnök meszlényi MESZLÉNYI Pál Esztergom megyei főispán. Társelnökök GEGUS Dániel budapesti rendőrtanácsos és PETERDY Kálmán esztergomi rendőrkapitány, titkár és pénztáros CSERNÁK Béla esztergomi rendőrtanácsos.

Kutya a rendőrség szolgálatában. 20.p. ; Rendőrakadémia-idomító tanfolyam Esztergomban.

²⁹ Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete=MROE 1907-ben alakult, legfőbb törekvése volt a vidéki rendőrségek államosítása, de más rendőri témák is szerepeltek tevékenységében.

A rendőrtisztviselők szatmári közgyűléséről. 4.p.

³⁰ ILOSVAY 103.p. ; VÉRTESSY

³¹ VASS

³² Magyar rendőrakadémisták. 3.p.

³³ ILOSVAY: op.cit. 103.p.

³⁴ FÉLIX Endre emlékére napjainkban versenyeket is rendeznek, azonban életrajzi adatai a megtett erőfeszítések ellenére is feltárhatalanok maradtak. VÉRTESSY: op.cit. 517.p. ; FÉLIX: Hozzászólás „A erdőőrök és vadőrök biztonságának érdekében” című cikkhez. 253.p.

³⁵ FÉLIX: *Vezérfonál a rendőrakadémia nevelésére és idomítására.*

³⁶ 1925-ben nemcsak a színházi folyóirat mutatott érdeklődést a gödöllői kutyatelep iránt, hanem forgattak ott 337 méter hosszú mozgóképet „*A csendőrkutya idomítótelepen*” címmel egy felvonásos riportban. A harmincasévekben a rendőrkutyaversenyek, bemutatók pedig többször voltak láthatók filmhíradók képsoraiban. Szintén megjegyezhető, hogy a később bemutatásra kerülő kispesti kutyatelepről rádióközvetítések zajlottak élőben és felvételről egyaránt. Az időpontok a napilapok rádióműsor rovatában kerültek közzétételre.

U. J. : 29.p.

³⁷ *A M. Kir. Kormány 1919-1922. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló Jelentés és Statisztikai Évkönyv.*

³⁸ A m. kir. csendőrkutyatelep közleményei. 101-102.p. ; ÜRMÖSSYÉ: 77.p.

³⁹ 220 254/1924. (XII. 5.) BM.r. 184.p.

⁴⁰ - ZAJCSEK (ZAJICEK) Alfonz (Alfons) 1911-ben végzett tűzértisztként, főhadnagy 1917.IX.1-jei ranggal. (52.420.eln.8./1920. (IV.12.) HMr.) A trianoni békediktátum folytán 1921. XI. 1-jével nyugállományba helyeztetett. (30.947.eln.8./1921. (X.11.) HMr.) Nyugállományú százados 1921. IX. 1-től. ZAJICEK Alfonz nyászds. a Gödöllői Csendőrkutyatelep parancsnoka, Ecsi=Egyesített Csendőriskolák Cegléd. Elismerései: 3. osztályú Vaskorona Rend hadidíszítmény kardokkal; 3. osztályú Katonai Érdemkereszt hadidíszítmény kardokkal; Ezüst Katonai Érdemérem hadidíszítmény kardokkal, másodsor adományozva; Bronz Katonai Érdemérem hadidíszítmény kardokkal; Károly Csapatkereszt.

A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve. (1925). 30.p.

- 1929 őszén a *Csendőrségi Lapok* olvasói kérdésre válaszolva üzenté, hogy ZAJCSEK Alfonz százados a nagykanizsai aknavető üteg parancsnoka.

Tündérvetélő jelíge válasza. 1009.p.

⁴¹ Vác 104. jelíge válasza. 225.p.

⁴² Tündérvetélő jelíge válasza op.cit. 1009.p.

⁴³ E felhozott okot egyébként az idő haladtával többször cáfolták.

V. L. 13.p.

⁴⁴ *Csendőrvetélő lexikon.* op.cit. 135.p.

⁴⁵ Loc.cit. 136.p.

⁴⁶ Loc.cit. 137.p.

⁴⁷ Loc.cit.

⁴⁸ A rendőrség kutyákat kap. 3.p.

⁴⁹ Magyar Királyi Állami Rendőrség Központi Rendőr- és Védőkutya Tenyésztés- és Idomítótelepe, Budapest IX. Ecsery út 3.

⁵⁰ A Budapestvidéki Kerületi Főkapitányság állománya. 324.p.

⁵¹ WACZULA Rezső építész, műépítész, több kutyae egyesület tisztségviselője és tevékeny munkatársa, a vadászebek kiváló szakértője. A háborúból főhadnagyként szerelt le. VIRKER Béla ezredes és GEGUS Dániel figyelemfelhívására és ajánlására került PETERDY Kálmán látókörébe. Napjaink érdekességének is előterében lévő 1912-1914-ben épült, ferencvárosi Tompa utca 15/A. számú épületet ő tervezte.

GEGUS: Waczula Rezső (nekrológ).

⁵² - Az idén három gyilkosság tetteseit nyomozták ki a budapesti rendőrakadémia. 7.p.

- GUBODY Sándor Marosvásárhelyen született, Budapesten jogot tanult. 1912-ben szülővárosában kezdte rendőri pályafutását. A háborúból főhadnagyként tért haza, több kitüntetés birtokosaként. Az elsők között avatták vezérre. 1921-től teljesített szolgálatot a Budapestvidéki Kerületi Főkapitányságon, 1924-ben Szolnokra került az egyenruhás állomány parancsnokának. A Nagyvárad Rendőrkapitányság osztályparancsnokaként hunyt el. Nekrológ (Gubody Sándor). 308.p.

⁵³ 246 496/1924. (XII. 9.) BM.r. ; V. L. op.cit. 13-14.p.

⁵⁴ A négy lábú rendőr. 8.p.

⁵⁵ KOTOFF ; VÉRTESSY: op.cit.

⁵⁶ BORBÉLY — KAPY: 260.p. ; Rendőrakadémia szolgálatot kell rendszeresíteni Budapest periferiáin. 4-6.p.

⁵⁷ TÖRÖK: 175-181.p.

⁵⁸ Loc.cit. 181.p.

⁵⁹ BORBÉLY — KAPY: op.cit. 259.p.

⁶⁰ ÁGOSTON

⁶¹ Kutya a közbiztonság szolgálatában (1911). op.cit. 214.p. ; A nemzetközi rendőrakadémia vizsga Pozsonyban. 289.p.

⁶² *Az Országos Magyar Rendőrakadémia Egyesület Rendőrakadémia vizsga és verseny szabályzata. Útmutató rendőrakadémia nevelésre és idomításra.*

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BAGYÓ — BAGYÓ Jánosné: *A polgári kutya nevelése és gondozása*. Budapest, 1942, Béta Irodalmi Rt. 222+2p.
- BORBÉLY — KAPY — BORBÉLY Zoltán — KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299 p. II.köt. 300-600 p.
- FÉLIX: *Vezérfonál a rendőrkutya nevelésére és idomítására*. Budapest, 1923, Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete – Uránia Nyomda. 68 p. (A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete rendőrkutya-vizsga és rendőrkutya-verseny szabályzatának függeléke.)
- FÉLIX Endre: *Vezérfonál a rendőrkutya nevelésére és idomítására*. Budapest, 1923, Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete – Uránia Nyomda. 68 p. (A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete rendőrkutya-vizsga és rendőrkutya-verseny szabályzatának függeléke.)
- ILOSVAY — ILOSVAY Lajos Károly: *A kutya sportszerű tenyésztése, nevelése és idomítása. Részletes vezérfonal ebtenyésztők és ebkedvelők számára*. Budapest, 1929², Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-társulat. 371 p.
- KATONA — KATONA Géza: *Közbiztonság-védelem Magyarországon az I. világháborúig*. Budapest, 1984, BM Könyvkiadó. 174 p. HU-ISBN 963 03 1985 3.
- KOVÁTS — KOVÁTS Zsolt: *A rendőrkutya története*. Budapest, 2016, Dietvet-Holistic Bt. 261 p. HU-ISBN 978 963 12 6548 4.
- MOST — MOST Konrád: *Vezérfonál a rendőr- és védőkutya idomításához lélektani bizonyítékokkal*. [Leitfaden für die Abrichtung des Polizeiu: Schutzhundes mit psychologischen Begründungen.] Ford.: PANAJOTT Sándor. Budapest, 1911, Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda. 267 p. (Változatlan 2. kiadás: 1912.)
- PRESZLY — PRESZLY Lóránd: *A Csendőrség úttörői*. Budapest, 1926, Budapesti Hírlap Nyomdája. 368p.

- TISZA
(4.;5.;
- TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségének története*. Második, bővített kiadás, Pécs, 1925², „Haladás” Nyomda Részvénytársaság. 395 p.
(Előző kiadás: TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségének története: a legrégebb időkől 1912-ig*. Igló, 1913, Szepesi Lapok Nyomdája. 327 p.)
- ZAJCSEK
(10.;
- ZAJCSEK Alfons: *Az eb nevelése és kiképzése. A közbiztonsági és hadiszolgálati ebek vezetése*. Budapest, 1925, Centrum Kiadóvállalat Részvénytársaság. 276 p.

TANULMÁNYOK

- ERNYES
(4.;
- ERNYES Mihály: THURZÓ (TISZE) Miksa életútja. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Emlékkönyv ÖRY Károly születésének 85. évfordulója tiszteletére*. 55-72.p. Budapest, 2018, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 179 p. HU-ISBN 978 615 80 3095 3. HU-EISBN 978 615 80 3098 4. /Salutem, 6./ HU-ISSN 2416-2078. HU-EISSN 2560-094X.
- FORRÓ
(21.;
- FORRÓ János: A székesfehérvári csendőrkertület küzdelme Fejér vármegye közbiztonságáért 1884-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 32-72.p. HU-ISSN 1216-6774.
- ÜRMÖSSYÉ
(38.;
- ÜRMÖSSYÉ Nagy Julia: Gödöllő emberföldrajzi leírása. *Föld és Ember*, VII.évf. (1927) 1-2.sz. 56-92.p.
- ZAJTAY
(2.;7.;
- ZAJTAY Artúr: A kutya, mint rendőr. *Heti Szemle*, XI.évf. (1902) 38.sz. (IX.17.) 1-3.p.
- VASS
(31.;
- VASS Károly: Hadikutyáink. *Magyar Katonai Szemle*, XIII.évf. (1943) 1. negyedév, 180-186.p.

CIKKEK

- Apróhirdetések. (16.;) — Apróhirdetések. *Nyugat*, V.évf. (1912) 7.sz. 641.p.
- ÁGOSTON (60.;) — ÁGOSTON József: Néhány szó a szolgálati kutyákról. *Magyar Rendőr*, VI.évf. (1939) 10.sz. (V.15.) 235-236.p.
- GEGUS: Waczula Rezső (nekrológ). (51.;) — GEGUS Dániel: Waczula Rezső (nekrológ). *A kutya*, VII.évf. (1923) 4.sz. (IV.24.) 1.p.
- Dunaparti Rendőrku-
tyatelep. (15.;) — Dunaparti Rendőrku-
tyatelep. *Közbizton-
ság*, XVIII.évf. (2011) 49.sz. 614.p.
- Egy érdeklődő. (8.;22.;23.;24.;) — Egy érdeklődő. A kutya a csendőrség szol-
gálatában.
- I.rész. *Csendőrségi lapok*, I. évf. (1907) 13.sz. 152.p.
- II.rész. *Csendőrségi lapok*, III. évf. (1909) 6.sz. 61-64.p.
- III.rész. *Csendőrségi lapok*, III. évf. (1909) 14.sz. 159-162.p.
- FÉLIX: Hozzászólás „A erdőőrök és vadőrök biz-
tonságának érdekében”
című cikkhez. (34.;) — FÉLIX Endre: Hozzászólás „A erdőőrök és
vadőrök biztonságának érdekében” című
cikkhez. *Nimród Magyar Vadász*, XIII.évf.
(1935) 16.sz. 253-254.p.
- GEGUS (14.;) — GEGUS Dániel: A kutya, mint rendőr. *A
természet*, XIII.évf. (1917) 2.sz. 20.p.
- Az idén három gyilkos-
ság tetteseit nyomozták
ki a budapesti rendőrku-
tyák. (52.;) — Az idén három gyilkosság tetteseit nyomozták
ki a budapesti rendőrku-
tyák. (A Magyarország
tudósítójától.) *Magyarország*, XXXI.évf. (1924)
102.sz. (V.27.) 7.p.
- KOTOFF (55.;) — KOTOFF Olivér: A német rendőrku-
tyaszol-
gálat. Német mintára kell átszervezni a ma-
gyar rendőrku-
tyaképzést. *A Magyar Detek-
tív*, V.évf. (1930) 22.sz. (XI.15.) 11-14.p.
- A kutya a közbiztonság
szolgálatában (1908.) (3.;12.;) — A kutya a közbiztonság szolgálatában.
(Szerkesztőségi közlemény.) *Csendőrségi
lapok*, II.évf. (1908) 7.sz. 73-75.p.

- Kutya a közbiztonság — Kutya a közbiztonság szolgálatában. (Szerkesztőségi közlemény.) *Csendőrségi lapok*, V.évf. (1911) 18.sz. 213-214.p.
- Kutyák a rendőrség szol- — Kutyák a rendőrség szolgálatában. (Szerkesztőségi közlemény.) *Pesti Napló*, LXIV.évf. (1913) 127.sz. (V.30.) 20.p.
- Magyar rendőrakadémia. — Magyar rendőrakadémia. (Szerkesztőségi közlemény.) *Körösvidék*, II.évf. (1921) 60.sz. (III.19.) 3.p.
- A m. kir. csendőrakadémia közleményei. — A m. kir. csendőrakadémia közleményei. (Szerkesztőségi közlemény.) *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 4.sz. 101-102.p.
- Nekrológ Gubody Sándor. — Nekrológ Gubody Sándor. (Szerkesztőségi közlemény.) *Magyar Rendőr*, VIII. évf. (1941) 18. sz. (IX.15.) 308.p.
- A nemzetközi rendőrakadémia vizsgálata Pozsonyban. — A nemzetközi rendőrakadémia vizsgálata Pozsonyban. (Szerkesztőségi közlemény.) *Csendőrségi lapok*, V.évf. (1911) 25.sz. 289.p.
- A négylábú rendőr. — A négylábú rendőr. Szerkesztőségi közlemény. *Budapesti Hírlap*, XLVII. évf. (1927) 230. sz. (X.11.) 8.p.
- Pacceli bíboros magyar kutyát vett. — Pacceli bíboros magyar kutyát vett. (Szerkesztőségi közlemény.) *Délamerikai Magyarország*, X.évf. (1938) 1301.sz. (VII.5.) 3.p.
- Protector Securitatis: A rendőrakadémia. — Protector Securitatis: A rendőrakadémia. *Csendőrségi lapok*, V.évf. (1911) 34.sz. (VIII.20.) 397-400.p.
- Protector Securitatis: Rendőrakadémia-identifikáció. — Protector Securitatis: Rendőrakadémia-identifikáció. *Csendőrségi lapok*, X.évf. (1916) 24.sz. 277-280.p.
- RAITSITS — RAITSITS Emil: Bírói jelentés a magyar juhászakadról. 133-134.p. *A természet*, XIX.évf. (1923) 21-24.sz. 133-134.p.
- Rendőrakadémia-identifikáció tanfolyam Esztergomban. — Rendőrakadémia-identifikáció tanfolyam Esztergomban. (Szerkesztőségi közlemény.) *Esztergom és vidéke*, XXXVI.évf. (1914) 55.sz. (VII.9.)
- Rendőrakadémia-identifikáció iskolája városunkban. — Rendőrakadémia-identifikáció iskolája városunkban. Szerkesztőségi közlemény. *Esztergom és Vidéke*, XXXVI.évf. (1914) 34.sz. (IV.26.) 4.p.

- Rendőrkutya szolgálata — Rendőrkutya szolgálatot kell rendszeresíteni Budapest periferiáin. (Szerkesztőségi közlemény.) *A Magyar Detektív*, IX.évf. (1934) 9.sz. (V.1.) 4-6.p.
- A rendőrség kutyákat kap. — A rendőrség kutyákat kap. Saját tudósítótól. *Pesti Napló*, LXXI. évf. (1920) 210. sz. (IX.4.) 3.p.
- A rendőrtisztviselők szatmári közgyűléséről. — A rendőrtisztviselők szatmári közgyűléséről. (Szerkesztőségi közlemény.) *Esztergom és vidéke*, XXXVI.évf. (1914) 55.sz. (VII.9)
- S. L. — S. L. : Rendőrkutya tenyésztése, nevelése és alkalmazása. *Világ*, III.évf. (1912) 48.sz. (II.25.) 14-15.p.
- TÖRÖK — TÖRÖK János: *Jelentés a m. kir. budapesti rendőri őrség 1938. évi működéséről*. 686.biz./1939. (II.28.) Rfjk.sz. Budapest, 1939. A Magyar Királyi Rendőrség budapesti őrszemélyzetének főparancsnoksága. 229 p.
- Tündérkert jeligére válasz. — Tündérkert jeligére válasz. (Szerkesztőségi közlemény.) *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 31.sz. (XI.1.) 1009.p.
- U. J. — U. J.: Megható és tanulságos történetek, melyeknek kutyák a hősei. *Színházi Élet*, XV.évf. (1925) 45.sz. (XI.8-tól XI.14-ig) 29.p.
- Vác 104. jeligére válasz. — Vác 104. jeligére válasz. (Szerkesztőségi közlemény.) *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 8.sz. (III.10.) 225.p.
- VÉRTESSY — VÉRTESSY Iván: A hadikutya. *Magyar Katonai Szemle*, X.évf. (1940) 2. negyedév, 517-518.p.
- V. L. — V. L. Kóbi-Bikfic helyreigazít. *Magyarország*, XIV.évf. (1933) 24.sz. (I.29.) 13-14.p.
- WITZELHUBER — WITZELHUBER Károly: A rendőrkutya és alkalmazása. *Csendőrségi lapok*, V.évf. (1911) 21.sz. 241-242.p.

ALMANACHOK, LEXIKONOK, ZSEBKÖNYVEK, ADATTÁRAK

Csendőrlexikon. — *Csendőrlexikon.* Budapest, 1899, Rendőri Lapok. 535 p.
(20.;44.;45.;46.;47.;

A Budapestvidéki Kerületi Főkapitányság állománya. — A Budapestvidéki Kerületi Főkapitányság állománya. In BAKSA János (szerk.): *Rendőrségi almanach 1923.* Budapest, 1922, Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó. 544p.
(50.;

A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve. (1925) — *A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve.* XXXIII.évf. (1925) 30.p.
(40.;

ÉVKÖNYVEK

A M. Kir. Kormány 1919-1922. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló Jelentés és Statisztikai Évkönyv. — *A M. Kir. Kormány 1919-1922. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló Jelentés és Statisztikai Évkönyv.* Budapest, 1926, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Könyvnyomdája. XVII+277p.
(37.;

LEVÉL- IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

MNL.OL. — MNL. (Magyar Nemzeti Levéltár) OL. (Országos Levéltár) K-428. (Könyvgyűjtemények 1920-1949).
(18.;

SZABÁLYZATOK

Laktanya-szabályok a Magyar Királyi Csendőrség részére. — *Laktanya-szabályok a Magyar Királyi Csendőrség részére.* Budapest, 1876, Pesti Könyvnyomda Rt. 26+1 p.
(19.;

Az Országos Magyar Rendőrakadémia Egyesület Rendőrakadémia vizsga és verseny szabályzata. Útmutató rendőrakadémia nevelésre és idomításra. — *Az Országos Magyar Rendőrakadémia Egyesület Rendőrakadémia vizsga és verseny szabályzata. Útmutató rendőrakadémia nevelésre és idomításra.* Budapest, 1929, Országos Magyar Rendőrakadémia Egyesület szakbizottsága. 63p.
(62.;

Utastások a Magyar Királyi Csendőrség számára. — *Utastások a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1912, Várnay és Fia „Municipia” Kiadóhivatala. 360 p. és 384 p.
(26.;

JOGSZABÁLYOK

- 220 254/1924. (XII. 5.) — 220 254/1924. (XII. 5.) BM.kr. a Magyar
BM.kr. Királyi Csendőrség átszervezése (A Magyar
(39. ;) Királyi Csendőrség szervei tagozása).
Csendőrségi Közlöny, IX.évf. (1924) 26.sz.
183-204.p.
- 246 496/1924. (XII. 9.) — 246 496/1924. (XII. 9.) BM.r. kerületi rend-
BM.r. őrfőkapitányságok megszüntetése és a rendőr-
(53. ;) hatóságok újabb területi beosztása.
Belügyi Közlöny, XXIX.évf. (1924) 57.sz.
(XII.28.) 1376-1377.p.

